

TARTU ÜLIKOOLI VILJANI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti õppekava

Katrin Kalma

MINU ELU KUNSTIS

Praktiline lõputöö

Juhendaja: Kalju Komissarov, professor

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

VILJANDI 2013

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
„Nullpunkt“	5
„Inetu!“	9
„Pulm“	11
Monolavastus	14
„Jätkutüdruk“	17
„Idioot“	19
„Unista!tud“	22
„Elad muudkui ja ei pane tähelegi, kuidas teise ilma satud“	24
„Arioso“	27
KOKKUVÕTE	29
LISA 1 Diplomilavastuste loend	31

SISSEJUHATUS

Kalju Komissarov teeb vist igale uuele kursusele kohe esimeses eriala tunnis selgeks, et keegi ei oota meid kuskil ja et selleks, et kuhugi jõuda, peab väga palju töötama ja vaeva nägema. Võtsin seda soovitust väga tõsiselt, kuna olin kooli sisseastumise hetkel (nagu ka praegu) paljudest kursusekaaslastest rohkem kui viis aastat vanem, mis minu jaoks tähendas seda, et pean rohkem vaeva nägema, et kuidagi see vanusevahe kompenseerida. Lisaks olin kooli tulles loobunud kindlast töökohast ja juba rööpais elust, millest tulenes vajadus kõike väga hästi teha, et seda otsust endale õigustada.

Esimesel aastal ei tulnud tubli olemisest suurt midagi välja, sest kui peas vasardab vaid üks mõte, siis hakkab see varjutama kõike muud. Esimesel aastal sain eksami tagasisides pidevalt märkusi, et olen krampis, kinnine ja kammitsais, hoian ennast tagasi, kontrollin ennast liialt ning et ma ei tunne ennast laval olles vabalt. Tegin sellest omad järeldused ja püüdsin kohaneda ning teise õppeaasta lõpuks oli eksamite tagasisides juba ka positiivseid märkusi.

Mingil hetkel muutus üldine püüdlemine üldise tubliduse poole fokuseeritumaks ning kontrollitumaks püüdluseks mingi kindla aspekti suhtes. Arvan, et peamine põhimõte, mis tekkis ja mida teatud kujul järgin ka praegu, on see, et ma pean iga hinna eest ISE hakkama saama. Pean suutma teha seda, mida minult oodatakse ja kohanema kõigi olukordadega, mis ette tulevad ja seda võimalikult iseseisvalt. Kooli alustades oli selge, et see ka kord lõpetada tuleb ja siis algab hoopis teine elu, mis on aga kordades karmim. Kuna õppustel on alati kergem kui lahingus (öelgu vanasõna mis ta tahab), siis olen püüdnud ennast võimalikult hästi ettevalmistada, et tulevikus „lahingus“ kuidagi ikkagi hakkama saada. See väljendus selles, et hakkasin teadlikult oma elu raskemaks tegema või pigem keelduma võimalustest oma elu kergemaks teha. See muutus isegi mingis mõttes kinnisideeks ja kohatiseks tähenärimiseks enda kallal teatavates asjades. Mäletan näiteks, kui tegime eriala tundides eesti kirjandusklassikast stseeni ja ma olin valinud üheks oma stseeniks Juhan Smuuli „Lea“ esimese stseeni. Selle steeni kallal töötades püüdsin näiteks ühe asjana olla võimalikult täpne

autori tekstis ja selle sõnastuses. Oli väljendeid ja sõnastusi, mis ei olnud mulle suupärased, kuid ma keeldusin neid mugandamast. Kohati oleks olnud loomulikum mõtet edasi anda, kui oleks üht-teist ära jätnud ja/või juurde pannud, aga seda ma põhimõtteliselt vältisin. Selle tegevuse ajendiks ei olnud siiski mitte austus autori ja tema teksti vastu, vaid pigem põhimõte, et ma pean suutma just neid sõnu ja seda sõnastust kasutada.

Selline jäärpäine tähenärimine võib tunduda mõttetuna, kuid see pakkus mulle ka teatavat naudingut. Oli mingis mõttes tunne, nagu lahendaks mingisugust mõistatust, mille lahendus peitub aga minus eneses. Arvan, et kohati maksis see mulle ka kätte, sest kui miski välja ei tule ja alla anda ka ei saa, siis on tunne läbikukkumisest kerge tulema ja see pärsib mängulisust ja loomingulist kergust. Selles suhtes olen selle nelja aasta jooksul, mis nüüd lõppema hakkavad, õppinud erinevate aspektide vahelise tasakaalu leidmise tähtsust.

Miks sellest kõigest kirjutan? Sellepärast, et see põhimõte ise hakkamasaamisest ja iseenda kallal pusimisest on saatnud mind kõigi diplomilavastuste juures. Iga lavastuse juures on olnud erinevad probleemid lahendada, kuid nii lahendused, kui kohati ka probleemid ise on just sellest samast põhimõttest hargnevad. Nüüsi vaatlen ma oma diplomilavastustes valminud ja sooritatud rolle just läbi selle prisma ja loodan, et lugeja mõistab nii käesolevat tööd, kui ka selle kirjutajat sellevõrra paremini.

„Nullpunkt“

Lavastus „Nullpunkt“ esietendus Rakvere teatris 23. septembril 2011 ning lavastajaks meie oma õppejõud Jaanika Juhanson ning aluseks oli Margus Karu samanimeline noorteromaan. Lisaks meile tudengeile (mina, Kristian Põldma, Imre Õunapuu, Maaja Hallik, Jaanus Tepomees, Saara Kadak ja Vallo Kirs) oli trupis näitlejatena veel Silja Miks ning Rauno Kaibiainen. Kõigil trupiliikmetel (v.a. peategelast Johannest mängival Kristian Põldmal) oli mängida rohkem kui üks roll ning mitmed nendest episoodilised. Minu mängida oli kokku kolm tegelast – Marileen, Jansa, Kairi.

Töö selle lavastusega jagunes kahte perioodi, mida lahutab esietendus. Uudsed kogemused olid minu jaoks mõlemad perioodid.

See lavastus oli esimene lavastus minu jaoks nõ päris teatris ja ma ei teadnud täpselt, mida prooviprotsessilt oodata. Minu jaoks oli suureks üllatuseks see, et alustasime ilma käsikirjata. Alustasime hoopis sellest, kuidas me ise Margus Karu raamatus käsitletavatest teemadest arvame ja kuidas suhestume. Üldse läbi prooviprotsessi püüdsime grupina mõtestada (korduvalt) seda, miks see materjal laval vajalik on ning läbi milliste vahendite ja valikutega seda põhilist ehk kõige tähtsamat kõige paremini edasi anda.

Ka prooviperiood jagunes kaheks ning neid lahutas rohkem kui kuu aja pikkune vahe. Esimest osa prooviperioodist võib minu arvates pidada materjaliga tutvumise ajaks. Palju arutasime selle üle, mis on see, millest see lugu räägib ning miks seda peaks noortele näitama ja mida me tahame öelda selle looga. Kõige suurem rõhk oli siiski etüüdide tegemisel. Me lugesime läbi mingisuguse stseeni ning siis püüdsime seda kohe oma sõnadega ja improviseerides seda mängida. Lisaks tegelesime ka selliste stseenidega, mida raamatus polnud, kuid mille läbimängimine tundus vajalik loo parema mõistmise huvides. Lisaks filmiti peaaegu kogu prooviperioodi ning tehti meie endiga intervjuusid.

Kuna mulle erialaeksamite tagasisidesed oli palju etteheidetud liigset enesekontrolli ning vähest mängulisust, siis olin sellisest töömeetodist lausa õhinas. Mõtlesin, et nüüd on mul võimalus end proovile panna ja ennast arendada. Kahjuks avastasin mingil hetkel, et jälle olin kinni jäänud liigsesse püüdmissesse. Etüüdid ei õnnestunud, kuna hakkasin liigselt analüüsima ning mängulisust punnitama, selle asemel et proovida, avastada ja vaadata, mis saab ning improviseeritaval stseenil minna lasta. Olen palju juurelnud ja juurdlen praegugi selle üle, et mis siis juhtus ja miks jälle kinniseks muutusin, kuid ma pole seda siiani mõista suutnud. Võib-olla polnud ma sellel hetkel veel oma hirmust eksimise ees lahti saanud. Õnneks mahtusid nende kahe äärmuse vahele ka mõned õnnestunud proovimised.

Teine osa prooviperioodist koosnes peamiselt esimeses perioodis leitu kokkupanemises lavastuslikuks tervikuks. Kuna materjali oli kõvasti rohkem, kui kahe vaatusega lavastuses aega, siis oli probleem sellega, mida lavastusse sisse jätta ja mis välja visata. Mida aeg edasi, seda vähem jäi materjali alles ning lõpptulemusega oli keeruline kohaneda. Siin oli aga kaks aspekti. Ühest küljest oli lõpptulemus filmilik (stseenid hakitud ja lühikesed) ja sellest tulenevalt oli ka keeruline, sest pidevalt tuli loetud sekundite jooksul olla valmis järgmiseks stseeniks (see võis näitleja jaoks tähendada näiteks lavapildi muutmist või kostüümivahetust). Kuna lõpliku lavaskeemi sisseharjutamiseks oli enne esietendust ka äärmiselt vähe aega, siis keskendumine tehnilistele asjadele nõudis väga suure osa tähelepanust. Teisest küljest oli vaja mängida rolle, mida oli kolm ning kellele oli korraga antud loetud repliigid. See tekitas minus muret, et kuidas rolli vähese aja ja väheste vahenditega edasi anda. (Peamiselt puudutab see mure siiski esimest vaatust, kuna teises vaatuses mängisin läbivalt siiski vaid ühte tegelast.) Lisaks muretsesin veel selle üle, et kui laval on 7 enam-vähem ühevanust noort inimest, kes pidevalt rolle vahetavad, siis kas publik suudab neid jälgida ja mis veel tähtsam – üksteisest eristama. Näiteks kui Kairi ja Marileen kannavad samu riideid ja näevad välimuselt täpselt samasugused välja ning lisaks tegutsevad samas paigas (koolis), siis kuidas eristada neid kahte tegelasest oma mänguga nii, et vaataja saaks aru, et tegemist on kahe erineva tegelasega. Kuna Kairi tegelane on rahulik, tasakaalukas ja sõbralik ning mängib edasi ka teises vaatuses, siis otsustasin tema loomulikumaks jätta. Marileeni aga, keda stereotüübilt saab nimetada *beibeks*, otsustasin utreerima hakata. Siin põrkasin aga iseenda vastu, kuna põhimõtteliselt ei tahtnud ma mängida stereotüüpi, vaid inimest. Pusimist oli mul pikalt, kuid lõpuks võin öelda, et kuigi mängisin esimeses vaatuses tegelasi, kellel fookus harva puhkas, siis andsin endast parima, mis

sel hetkel suutsin ja oskasin välja mõelda ning sooritada, lootes kõigest väest, et võib-olla märkab publik natukenegi, mis edasi anda tahan. Kuigi näitlejameisterlikkuse vaatenurgast ei olnud need rollid just šedöövrid, siis õpetas see kogemus mulle kiirelt ümberlülituma ning igat mulle antud repliiki võimalikult maksimaalselt ära kasutama.

Siis saabus esietendus ja algasid reaetendused ja täiesti uus periood. See oli periood, mis kus tuli hakkama saada ise, sest juhendamist-õpetamist nüüd enam ei toimunud. Kuna ma polnud varem ühtegi lavastust niipalju kordi mänginud (39 etendust), siis õpetas iga etendus mulle midagi ja arendas edasi. Kõiki neid õppetunde ei hakka ma siin aga üles lugema, aga mõned tähtsamad ikka. Näiteks meeldib see, et oli võimalus mängida väga erinevates kohtades ja väga erinevatel lavadel ning saada gastrolli kogemus. Uue mängukohaga ja uue saaliga kohanemine on raske, aga ka huvitav, sest muudab tähelepanu veidike ärksamaks ja teistsugusemaks. Lisaks oli külalissetenduse andmine ka üldiselt väga väsitav ning seda peamiselt esinemiskohta ja sealt tagasi sõidu tõttu. Siiski õppisin sellega arvestama ja hakkama saama. See oli jälle üks uus asi, millega tuli õppida kohanema ja selles mõttes on see tagantjärele mõeldes väga kasulik kogemus.

Teine suur õppetund seisnes selles, et üht ja sama skeemi tuli kahe aasta jooksul korrata 39 korda. Tekkisid küsimused, et kuidas mitte sattuda automaatsusesse; kuidas panna etendus iga kord elama; kuidas leida endas jõudu, et kvaliteetselt korrata juba mitu korda korratut? Selle üle arutasime ka kursusekaaslastega päris palju ja püüdsime laval üksteist käima tõmmata ja aidata ning kuna kohati andis lavastus ka võimaluse improviseerimiseks, siis etenduse elavdamiseks me seda võimalust ka kasutasime. Siiski oli ka selliseid etendusi, kus kõik laval olijad püüdsid meeleheitlikult stseeni elu sisse puhuda, aga tulemuseta. Minu enda jaoks seisnes põhiline jõuallikas selles, millest me prooviprotsessis alustasime ehk eesmärk, miks seda lavastust üldse näitama peaks. Raamatu tagaküljel oli tsiteeritud Jim Ashilevit, kelle arvates romaan „Nullpunkt“ võib päästa elusid ja ma olen sellega igati päri. Mõte sellest, et kasvõi üks noor saalis saab seda lavastust vaadates jõudu ja lootust, andis jõudu ka mulle.

Samas oli mul väga kahju sellest, et pärast esietendust ei olnud enam kelleltki nõu küsida. Pean silmas just seda, kuidas hakkama saada etenduste kordamisest tingitud ohtude ja muredega. Lavastaja käis küll aegajalt etendusi vaatamas ja kommenteeris pärast, aga need olid pigem tehnilised märkused, kui nõuanded. Ka oli võimalik arutada seda küsimust kursusekaaslastega,

kuid selles mõttes olime me kõik ühetargad või pigem ühtemoodi lollid. Kuigi lahendus sellele probleemile on arvatavasti äärmiselt individuaalne ja peaks tulema pigem kogemusega, siis võiks koolis siiski mingil määral ka reatenduste küsimust puudutada ning seda just kolmandal-neljandal õppeaastal. Kuigi ka meile siiski mingil määral räägiti varem reatendustega kaasnevatest probleemidest, siis täielikult mõistab inimene siiski probleemi alles siis, kui tal endal reaalselt selle probleemiga tegemist tuleb.

„Inetu!“

Lavastus „Inetu“ esietendus 3. detsembril 2011 Ugala Teatri suurel laval. Lavastajaks oli Kalju Komissarov, muusikaline juht oli Peeter Konovalov ning liikumisjuht Oleg Titov.

Muusikalis osalemise juures oli minule kõige raskem see, et tegemist oli muusikaliga ja see tähendas, et ma pidin laulma. Olen teisest klassist alates laulnud erinevates koorides, mis võiks tähendada, et laulmisega mul probleeme pole. Tegelikult kartsin (ja kardan ka praegugi) üksinda laulmist. Kuigi ma ei arva, et ma hästi laulan, siis viisi ma ikkagi pean ja ma ei arva ka, et mu hääl oleks väga kole, kuid üksinda laulmist kardan ma siiski. Siinkohal tootsin ühe näite. Nädal enne kolmanda õppeaasta algust oli paljudel meist võimalik nädalaks minna erinevatesse Põhjamaa teatrikoolidesse vahetusüliõpilaseks. Mina läksin Taani Kopenhaagenisse ja me kõik pidime valima ja selgeks õppima ühe laulu, mis etteantud teemaga haakuks. Mina valisin ansambli Kukerpillid laulu „Tahan lennata“. Sellel lool ei ole just kõige keerulisem viis, kuid kui tuli aeg seda ette kanda, siis juhtus midagi imelikku. Neile, kellel hirm silmnähtav, soovitas sealne lauluõpetaja laval ringi liikuda ja mina hakkasin sihitult ühest lava otsast teise ja tagasi tiirutama ning lisaks laulsin seda laulu täiesti uue viisiga, kuigi püüdsin siiski originaalviisi tabada. Kui laul läbi sai, siis värisesin üle kere ning mu keha oli külma higiga kaetud. Ma ei suutnud aru saada, kuidas mul nii halvasti läks, sest olin ju seda laulu kuulnud ja ise laulnud kümneid kordi, kuid siiski mitte kordagi publiku ees. Selle vahetusnädala lõpuks suutis sealne lauluõpetaja mind aga niipalju julgustada, et suutsin laulu ära laulda täiesti õige viisiga ning ka vist mitte kõige halvemini, sest mitmed meie grupi liikmed kiitsid mu esitust väga. See kogemus aitas mind, et suuta oma hirmu taltsutada ning sain ka enesekindlust juurde. Ma ei kujuta ette, mis oleks saanud „Inetu“ proovides, kui seda kogemust mul olnud poleks.

Siiski ei läinud Viljandis tagasi olles proovid siiski mitte ladusalt. Mina mängisin kahte tegelast – Tibu ja Miisut. Miisul oli aga laulda kaks duetti. Algasid lauluproovid ja hirm oli

jälle tagasi. Õnneks oli Peeter Konovaloviga päris palju lauluproove, nii et lõpuks tundsin ennast enesekindlalt ja mänguliselt. Aga kui saabus lavaproovides see päev, kui tuli neid laule Ugala suurel laval esitada, siis olin jälle hirmust kange. Suutsin keskenduda vaid sellele, et õiged sõnad ja noodid üle huulte tuleksid ja kõik muu ununes. Eelmisel päeval olin proovis vabu hetki kasutanud selleks, et luua kassilik kõnnak ning seda harjutada, kuid lauldes meenutas minu kõnnak pigem siiski vist parti kui kassi. Oli tunne, et olen laval täiesti eksinud ja seda igas mõttes. Minu erialapäevikus on sellest päevast sissekanne, milles sain iseenda käest korralikult sõimata. Aga kuna näitleja peab laulda oskama, siis tuli ennast kokku võtta ja hakkama saada. Alguses, proovides tegelesin põhiliselt sellega, et proov kuidagi üle elada, aga samas muutusin ka järjest kindlamaks.

Siis lisandus neile lauludele Oleg Titovi juhendamisel ka koreograafia, mis minu jaoks ei olnud ka just kergemate killast. See tegi kogu asja jällegi keerulisemaks. Aga oli vaja hakkama saada ja sain ka, niiet lõpuks hakkasin neid laulu- ja tantsunumbreid isegi nautima. Selles suhtes olen enda üle isegi uhke, et suutsin saavutada sellise kindluse milleski, mis alguses paanilist hirmu tekitas. Kui oleksin usklik, siis tänaksin Jumalat, et mul koolis selline võimalus tekkis. Et mul oli võimalus turvalises keskkonnas endas leida täiesti uus oskus, mis mind tulevikus arvatavasti palju aitab.

Lisaks oli ka roll ise väga huvitav. Õigemini oli huvitav ennast läbi selle rolli rohkem tundma õppida. Üllatav oli, et sain selle rolli iseenda pealt luua. Miisu tegelaskuju on tohutult edev, kuid see on üks iseloomuomadustest, mis mulle endale eriti ei imponeeri ning mida endas seepärast ka maha surun. Ennast analüüsides suutsin sellest blokist lahti saada (seda siiski põhiliselt laval, sest liigne edevus ei meeldi mulle siiski siiani) ning iseendas allasurutud edevuse üles leida ning võimendada. Nii suutsin luua iseennast aluseks võttes rolli, mis on mulle endale vastandlik.

„Pulm“

Detektiivlavastus „Pulm“ esietendus Õisu mõisas 8. juunil 2012 ning selle lavastasid minu kursuseõed Marika Palm ja Adeele Sepp. Näidendi põhiautoriks oli Kaur Riismaa, kuid mitmetel tegelastel olid ka monoloogid, mille autoriteks olid Urmas Vadi, Jim Ashilevi ja Maria Lee Liivak. Peale minu osales meie kursuselt selles lavastuses veel Imre Õunapuu, Rait Õunapuu, Jaanus Tepomees ja Hendrik Vissel. Lisaks osales veel Liisu Krass ning professionaalsetest näitlejatest Rita Raave, Merilin Kirbits ja Allan Kress.

Tegevus toimus pulmas, kuhu kontvõõrana oli saabunud ka pruudi vana peigmees Karl, kes tapeti (päris lavastuse lõpus selgus siiski, et päris surnud ta siiski ei olnud) ning kelle mõrvari väljaselgitamine sai pärast laiba leidmist põhitegevuseks. Loo toimumispaigaks oli pulmalaud, mille taha oli istuma pandud ka publik. Peale mängusaali kasutasime mängimiseks ka kõrval olevaid saale, kus tegime heliefekte (nt naer, jutukõmin, sammud). Mina mängisin pruudi küünilist ning varakibestunud õde Emmat.

Selle lavastuse prooviprotsessi käigus oli mulle üheks suuremaks õppetunniks see, et pidin tõdema, et minu põhimõte, et näitleja peab suutma kõigega hakkama saada, ei kehti päris igas olukorras. Nimelt said minu poolt kehastatava rolli põhijooned proovides paika pandud juba päris varakult ning nende ümber hakkasin rolli üles ehitama. Kui me juba Õisus õiges kohas proove tegime, hakkasid lavastajad tegelema rohkem terviku ja selle visuaalse ning kompositsioonilise poolega. Kui neile tundus, et mu tegelane peaks tegema seda või teist, siis püüdsin selle ära põhjendada ja ära teha. Kui tuli selliseid ettepanekuid, mis mu rolli loogikaga vastuollu läksid, siis püüdsin oma seisukohta ja rolli kaitsta. Kohati jäid lavastajad aga oma seisukohtadele kindlaks ja püüdsid mind küll aidata põhjenduste väljamõtlemisel, kuid tihtilugu ei olnud ka need põhjendused minu rolli loogikaga kooskõlas (näiteks arvasid lavastajad, et mingisse kohta sobiks väga hästi, kui Emma naeraks, kuid minu jaoks oleks olnud loogiline reaktsioon midagi hoopis teistugust – näiteks tulpinud ohe või vihane pilk).

Kuna ma aga tahtsin tubli näitleja olla, siis püüsin põhjenduste kallal ja kõik oli jälle hästi. Mingil hetkel aga hakkasid rolliga vastuolus olevad märkused kuhjuma ning ma avastasin, et Emma on muutunud märkamatuks kellekski teiseks. Igale eraldi märkusele olin põhjenduse leidnud, lähtuvalt algselt kokkulepitud karakteri põhijoontest, kuid mingil hetkel ei olnud need põhjendused enam omavahel loogiliselt seotud ja rolli tervik ja arenemine hakkas käest libisema. Püüdsin rolli uuesti ehitama hakata, aga vundament, millele olin varem rolli ehitanud, enam sellele ehitatud rolliga ei ühtinud. Kui püüdsin mingist konkreetsest kohast lavastajatega rääkida, siis nad kinnitasid, et kõik on korras ja et kõrvalt vaadates roll töötab. Kuna mul ise ei ole võimalik enda tegevust kõrvalt näha, siis ei olnud mul teist valikut kui lavastajaid usaldada. Minu jaoks aga muutus roll järjest ebaloogilisemaks. Lõpuks avastasin ennast järgimas Kalju Komissarovi ühte soovitusi, et kui ei saa aru, mis lavastaja tahab, siis tuleb oma repliik öelda ära kõva ja selge häälega ning hästi diktsioneeritult. Ja enam-vähem nii ma teingi – tegin ära, mis lavastajad tahtsid ja nemad olid rahul, aga minul endal puudus lõpuks enamuse lavaajast oma tegevusele põhjendus. Aga miks ma sellel juhtuda lasin? Eks ikka selle pärast, et peas vasardas mõtte, et näitleja peab hakkama saama ülesannetega, mis talle antakse ja seda ma püüdsin ka meeleheitlikult teha. Õnneks aitas mind hädast välja Merilin Kirbits, kellega meil oli koos üks dialoogistseen. Minu tegelase muutumine mõjutas kogu meie stseeni ja ka tema tööd ning lisaks nägi ta minuga laval dialoogis olles ka minu kimbatust. Lõpuks ta tõstatas ise selle probleemi ning lõpptulemusena sai Emma jälle tagasi oma jalgealuse ning mängulisuse. Sellest episoodist oli mul aga väga palju õppida. Peamiselt õppisin iseennast usaldama, sest antud juhul olin pimesi usaldanud lavastajaid ning ignoreerinud endast tulevaid signaale. Olin pimesi põhjendusi punnitanud, sest põhimõtte ütleb, et näitleja peab seda oskama ja järelikult pean ka mina sellega hakkama saama. Mulle sai selgeks, et pimesi, hambad ristas mingi põhimõtte järgimine päris hästi ikka ei tööta. Arvan endiselt, et see põhimõtte on järgimist väärt, kuid nüüd tean ka, et kui vaja, siis tuleb teha ka kompromisse.

Suurepärase kogemuse oli minu arvates noorele näitlejale ka klassikalisest lavast erinevas mänguruumis mängimine. Saalis oli neli pulmalauda, mis moodustasid nelinurga, mille üks külg ehk laud oli pruutpaarile ja tema perele ehk siis näitlejatele ja ülejäänud kolme ümber istus publik. Sellise paigutuse eesmärk oli, et publik tunneks ennast tõesti pulmakülalisena ja tekitada neis tunnet, et nad on sündmuste keskel, mitte ei jälgi seda kõrvalt. Meile näitlejatele tähendas see aga seda, et harjumuspärase ühe suuna asemel oli kohati vaja mängida 180 või isegi 360 kraadi. Kui erialatundises oli meid õpetatud olema publiku poole võimalikult avatud,

siis sellises olukorras ei olnud ühte poolt, kuhu mängida. Lisaks oli juba sisse harjunud see lavaolukord, kus prožektoris valguses olles näitleja publikut eriti ei näe. Siin oli mõni pealtvaataja mõnikord füüsiliselt lähemal kui lavapartner(id). Selline situatsioon nõudis õpitud reegleid ümber hindama ja kohandama.

Kui „Nullpunktis“ mängisime samuti juba kutseliste näitlejatega koos, siis seal olid nende rollid episoodilised. Siin oli ühiseid stseene aga rohkem ning vanemate kolleegide tööd oli väga õpetlik ning huvitav kõrvalt jälgida. Õppida ja seda, mida kõrva taha panna oli palju – reageerimiskiirus, mängulisus, näitlejapoolsed lahendused ja pakkumised, prooviaja intensiivne kasutamine - olid minu jaoks põhilisemad märksõnad.

Monolavastus

Kolmandal õppeaastal tehti kõigile näitlejatele ülesandeks lavastada iseendaga monolavastus. Ainuke nõue oli, et selle kestvus oleks vähemalt 20 minutit. Lavastuse, selle vormi ja sisu osas ei tehtud mngisuguseid ettekirjutusi ja anti täiesti vabad käed. Kuigi see ülesanne oli raske ja keeruline, siis minu jaoks oli see üks parimaid ja vajalikumaid ülesandeid kooli jooksul. Kui mõelda selle peale, kui palju on näitlejatel realselt võimalik monolavastust teha ja teha veel täpselt seda, mida ise tahab ning oma äranägemise järgi, siis ma arvan, et selline võimalus on pigem privileeg kui kohustus.

Kuid kohustus see oli ja kuskilt tuli alustada. Kuna tõenäosus leida mononäidend või muu paraja pikkusega materjal, mis räägiks just sellest samast, millest minagi tahaks rääkida (ehk oleks täiuslik), tundus äärmiselt väike, kui mitte olematu, siis loobusin valmis tervikteksti otsimisest. Alustasin hoopis sellest, et välja mõelda ja sõnastada enda jaoks võimalikult täpselt see teema, see probleem, mis ei lase mitte vaiki olla. Kuna minu mõtted hakkasid seoseid leidma teatud luuletuste ja lauludega, siis oli minu jaoks loogiline otsida luuletusi ja tekstijuppe juurde, et nendest kokku panna tervik, mis võimalikult hästi minu mõtet edasi annaks.

Oli selge, et kui hakata killukesi, millest mõned olid kontekstist välja rebitud, kokku sobitama, siis on raske tekitada ühtset jutustust ja see ei olnud ka minu eesmärk. Pigem püüdsin luua ühtset emotsionaalset tervikut. Iga tükike kandis endas kindlat emotsiooni, mida püüdsin tervikusse sobitada nii, et tekiks eelmise ja järgmise killuga teatud suhestumine, mis tervikuks kokku sulaks. Arvestasin ka sellega, et erinevad killud kannavad erinevate vaatajate jaoks erinevaid seoseid ja emotsioone, kuid ma usun, et põhiline mõte ja emotsioon jõudis siiski vaatajani.

Hetkeks peatuksin ka sellel, et mis materjali ma oma monolavastuses kasutasin. Algas ja ka lõppes lavastus A. H. Tammsaare romaanist „Põrgupõhja uue Vanapagana“ pärit Juula

haigevoodi stseeniga, mis originaalis on Juula ja Vanapagana vaheline dialoog, kuid mille muutsin Juula poolseks monoloogiks. Peale selle ksutasin M. Underi luuletust „Kevad 2“ ning D. Kareva ühte nimeta luuletust („Nagu kellal on tila...“). Kirjutasin ka ise ühe luuletuse, mille aluseks võtsin K. Lepiku luuletuse „Sääred“, mida muutsin nii, et seda räägib tänapäeva noor tütarlaps. Üks lauludest, mida kasutasin, oli Kukerpillide poolt kuulsaks mängitud lugu „Tahan lennata“ (sõnad J. Tätte), millele järgnesin veel kaks D. Kareva luuletust – „Mis on see, mis ikka ajab pinde?“ ning „Lõpp“. Teine laul, mida kasutasin, oli ansambli Jäääär lugu „Viimane tramm!“, mille järel Merca „Ruuduline kuu“. Kasutasin ka A. Kitzbergi näidendist „Libahunt“ Tiina monoloogi ning sellele järgnes A. Alliksaare luuletus „Veendumus“, mida ma kasutasin siiski kärbitud versioonis. Ja nagu juba öeldud, lõpetas lavastuse Juula monoloog A. H. Tammsaare romaanist „Põrgupõhja uus Vanapagan“.

Palju peavalu tekitas terviku lavale panemine ja tegevuste leidmine, et lavastus ei jääks lihtsalt luuletuste lugemiseks. Väga palju aitas õige koha leidmine, mis pakkus justkui ise hulgana lahendusi. Kandsin selle ette koolis *blackboxi* kõrval asuvas trepikojas kolmandal korrusel. Publik oli trepi pöörakul ning vaatas mu peale alt-üles. Mängisin nii trepimademel kui ka treppidel publikust kõrgemal ja madalamal. Lisavalgustust ja dekoratsioone, peale ühe tooli ma ei kasutanud. Mind aitas veel Kristel Mägedi, kes toetas ühte lugu kitarriga ning oli mulle ühes dialoogis partneriks.

Esimestel kooliaastatel sain Kalju Komissarovilt tihti erialatunnis märkuseks, et publikut peab nakatama ja näitlejal peab olema kujutluspilt, millega seda teha. Minu jaoks oli monolavastus võimalus teha iseendale justkui nakatamise eksam. Tahtsin kasutada võimalikult vähe kõrvalisi vahendeid peale iseenda, et põhiline, millele saaksin toetuda, olen mina ise ja minu kujutluspildid ja et kogu nõ vastutus lasuks minu enda õlgadel. Raskemaks tegi seda kõike see, et ma ei kasutanud narratiivset lugu, vaid jupikesi, millel puudus pealtnäha otsene seos. Lugu kui niisugune tekkis nende jupikeste esitusviisist ja minu kujutluspiltidest.

Tean seda, et valitud tekstid olid kohati naiivsevõitu ning kohati püüdsin seda isegi rõhutada. Arvan, et maailm on piisavalt küünilisust täis ja paras annus naiivsust ei tee kellelegi paha. Kuna antud monolavastuse põhiideesse ma ise siiralt usun ja tahtsin seda ka publikuga jagada, siis tahtsin katsetada, kas siiralt öeldud mõte ja uus kontekst suudavad lõhkuda eelarvamust teatud tekstidesse.

Kokkuvõttes arvan, et sain endale püstitatud ülesandega hakkama ja olen endaga rahul. Ka publiku tagasiside oli positiivne. Lisaks andis see kogemus ka mulle endale väga palju. Kõige õnnelikum olen selle üle, et mu enesekindlus kasvas päris tublisti. Siiski tuli aasta hiljem Kultuuridessandi raames monolavastus uuesti taastada ja kaks etendust veel anda. Nüüd otsustasin loobuda ka sellest ühest rekvisiidist (toolist), kitarrisaatest ning dialoogipartnerist (koos sellega ka dialoogist). Suureks komistuskiviks sai asjaolu, et esitamise koht mängib väga suurt rolli. Tartus leidsin enam-vähem sarnase koha ja lavastus sobitus Tartu Kirjanike Maja krüpti väga hästi. Nii hästi ei läinud aga Tallinnas Kanuti Gildis, kus trepp, mida kasutada sain oli poole meetri kõrgune astmestik, mis viis põrandalt aknalauale. Kui õige koha leidmine võib luua täiesti uue kvaliteedi, siis sai mulle selgeks, et koht, mis nii hästi ei sobi või millega ise kohaneda ei suuda, võib samapalju ka lavastust lammutada.

Selle ülesande üle olen õnnelik veel sellel põhjusel, et tekitas minus huvi selle vastu, mida on näitlejal võimalik lihtsalt iseennast kasutades saavutada. Oli äärmiselt stimuleeriv avastada omal nahal, et teater ei vaja ilmtingimata valgus- ja helikujundust, dekoratsioone ja muud sellist, mida üldiselt teatriga käsikäes käivaks arvatakse.

„Jänkutüdruk“

Soome draamakirjaniku Saara Turuneni näidendi „Jänkutüdruk“ (originaalpealkiri „Puputyttö“) lavastas meie kursusega kuuldemänguks Taago Tubin. Enne näidendi juurde asumist toimusid Taago Tubina eestvedamisel loengud (kursus "Sissejuhatus audioteatrisse ja näitlejatöö kuuldemängulavastuses, mille praktiliseks tulemiks oli kuuldemäng „Jänkutüdruk“), milles ta tutvustas kuuldemängude ja raadioteatri ajalgu ning kuulasime ka koos mitmeid kuuldemänge. Kuna audioteatriga oli see minule esimene kokkupuude, siis avas see minu jaoks uksed uude maailma.

Töö näidendi enda kallal algas tekstiproovidega ja tekstianalüüsiga. Kuna näidendis on stseenid väga hüplikud ja on palju fantaasiapilte, siis lugemised andsid palju juurde tervikutunnetusse. Žanri iseärasusi silmaspidades ei olegi näitlejal väga teist võimalust enne valmis kuuldemängu kuulamist terviku tajumiseks. Muidugi on tekstiraamat, kuid see ei anna edasi lavastaja nägemust neis stseenides, kus ise ei osale.

Lindistamine oli väga huvitav kogemus minu jaoks. Kuna varem ma millegi sellisega kokku pole puutunud, siis õpetas see väga palju ning ma olen väga tänulik, et meile selline kogemus võimaldati kooli poolt. Kuna see kogemus kestis aga vaid umbes tunni ja kogu selle aja käis aktiivne salvestamine, siis ei jäänud aega, et oma tegevust analüüsida. Seda sai teha aga hiljem. Kõige suurem šokk minu jaoks oli enda hääle kuulmine studios. Mitte just oma hääle kui pigem oma diktsiooni kuulmine, sest studio tõi esile kõik vead ja puudused. Ka sellised puudused, mida mujal kui heliliselt isoleeritud ja matis ruumis ise enda kohta tähele ei panegi. Selles mõttes oli see positiivne šokk, sest sundis teadvustama korrapärase diktsiooni treenimise vajadust.

Samuti ei olnud ma valmis selleks, et ühte repliiki või häälotsust (nt lapse kilkamine) tuli kiirelt teha erinevat moodi. Tuli teha mitte ainult seda ja nii, kuidas proovis kokkulepitud, vaid

improviseerida kohapeal juurde. Kuna kogemus ise oli uudne, siis ei tulnud improviseerimine nii hästi ja huvitavalt välja, nagu oleks tahtnud. Samas oli kogemus huvitav ja loodan, et tulevikus on võimalus veel midagi sarnast teha.

„Idioot“

F. M. Dostojevski romaani „Idioot“ lavastas minu kursusekaaslane Vallo Kirs oma lavastaja diplomitööna ning see esietendus Ugala Teatri väikeses saalis 5. oktoobril 2012. Dramatiseeringu oli lavastaja ise koos Tõnis Parkseppaga kahasse kirjutanud. Meie kursuselt osales lavastuses peale minu veel Siim Maaten, Kristian Põldma, Klaudia Tiitsmaa, Rait Õunapuu, Marika Palm ning Adeele Sepp. Lisaks osalesid Ugala Teatri näitlejatest veel Tarvo Vridolin, Andres Tabun ja Vilma Luik.

Minu kehastada olid erinevad teenijannad ja vagunisajaatja, kes kõik sulandusid üheks tegelaseks Variaks. Kohati on Varial kanda ka jutustaja roll, kuid enamuse ajast on ta vaikiv tegelane. Asjaolu, et Varial suurema osa ajast teksti pole, oli üks põhilisi raskusi, kuid samas ka üks suuremaid õppetunde. Mäletan, kui oli üleminek lugemisproovidest esimesteks lavaproovideks, oli üllatus suur, kui räägiti proovigraafikust ning lepiti kokku, et järgmises proovis teeme seda stseeni ja siis lavastaja avastas et, ah jaa.... Varia on ka selles stseenis. Tegin suured silmad ja läksin proovi. Ise aga mõtlesin, et no mis ma seal teen, kui mul ühtegi repliiki pole ja isegi remargid minu tegelast ei maini. Algas oli väga raske. Proovis jälgisin, kuidas teised näitlejad, tekstiraamat käes, nõ tuiasid ja proovisid. Mina aga seisin lava ääres ja püüdsin endale mingisugust kohta leida. Enamuse ajast seisingi tegevusetult ja lihtsalt vaatasin, mis teised teevad. See oli raske aeg, kuna tundsin ennast laval kohatu ja mõttetuna ning see on tunne, mida meile õpetatu järgi näitleja laval kunagi tunda ei tohiks. Kui aga stseenide põhitegelastel hakkasid väljakujunema rollilahendused ja selgemad tegevusjoonised ning misanstseenid, siis oli ka mul millega suhestuda ning mida teha. Enamuse ajast on Varia põhitegevuseks teiste tegelaste jälgimine, mis alguses palju peavalu valmistas. Iga noor näitleja tahab ju, et tal oleks teksti, mida öelda ja millega mängida, sest tundub, et kui sa laval ei räägi, siis pole sind justkui olemaski. Kui mõningasest pettumusest väheste repliikide pärast üle sain, siis avanes minu ees aga täiesti uus mänguvõimaluste maailm. Kui selle avastasin, sain hoobilt jõudu juurde, sest leidsin endale väljakutse. See seisnes mitmes aspektis.

Esiteks tuli leida endale tegevust. Seista ja suu ammuli teiste tegelaste juttu võib ju ka kuulata, aga see ei ole ju kuigi huvitav vaadata ja nii püüdsin igal võimalusel endale tegevusi juurde leiutada, niiet kohati läksin sellega isegi liiale. Näiteks Nastasja Filippovna korteris toimuvat pidu kujutavas stseenis tuuseldasin lõpuks nii hoogsalt laval ringi, et see hakkas varjutama põhilist tegevusliini ning seda tuuseldamist tuli kõvasti kärpida.

Teiseks tuli õppida lavapartnerit kuulama ja kuulama jäägitult ning päriselt. Eks ma olin partneri kuulamise vajadusest ka enne teadlik, kuid Varia roll oli kui kuulamise eksam. Kui ei ole laval mitte midagi peale teiste kuulamise ja jälgimise teha, siis otsustasin seda teha nii intensiivselt kui vähegi oskasin. Usun, et läbi selle arenesin palju, sest see arendas tähelepanu kontsentreerimise oskust. Oli palju kordi, kui kuulates juba mitmekümnendat korda sama monoloogi või dialoogi, muutus see ebahuvitavaks, mõte läks oma teid pidi uitama ning kontsentratsioon hajus. Seda ka kahjuks mõnikord etendusel. Püüdsin endaga selle pärast mitte väga palju pahandada ja keskendusin sellele, et leida igale kuuldud mõttele, lausele ja kui võimalik ka sõnale uus viis, kuidas sellesse suhestuda. Märkasin, et kui mul on endal kindel suhestumiste jada kõigele, mis laval toimub (ning mida detailsem, seda parem), siis seda kergem oli ka laval olla ja oma tähelepanu fookuseerida. Märkasin, et mida aega edasi ja mida rohkem etendusi mängitud sai, seda huvitavamaks kõik laval toimuv mulle ka muutus, olgugi, et kõik juba nähtud ja kuuldud. Kuigi olin alguses pooleldi vaikivast rollist väheke pettunud, siis praegu arvan, et see oli üks paremaid õppetunde, mis noor näitleja läbida saab. See õpetas ka näiteks detaile märkama ja neid looma. Kalju Komissarov tavatses erialatundides ikka öelda, et mitte ühtegi sõna ei tohi laval niisama ära anda, tähenduses, et igas sõnas on potentsiaalselt peidus mänguvõimalus. Mina avastasin aga, et igas laval oldud sekundis on potentsiaalselt peidus mänguvõimalus.

Kolmandaks õpetas see roll mängima tervikut või pigem tervikut oma kohaloluga toetama. Öeldakse, et kuningas ei saa ennast ise laval kuningaks mängida, vaid seda saavad teha teised tema ümber. Kuna Varia on läbiv tegelane, kes eriti otseselt ei sekku, aga oma olekuga saab edasi anda suhtumist ühesse või teisesse laval toimuvasse. Seega püüdsin suhestusi otsides leida ja valida just sellised, mis ka tervikut toetaksid.

Lisaks õppisin palju ka vanemaid kolleege jälgides. Eriti äratas minus imetlust Tarvo Vridolin, kes tunnetas justkui lennult, mis laval proovivat näitlejat segab või mis teda aitaks. Ta oli alati valmis lavapartnerit aitama ja pakkus välja lahendusi mõnikord isegi enne, kui teine ise midagi paluda jõudis. Ka ei teinud ta ühtegi märkust ilma, et tal oleks välja pakkuda mõni lahendus, kuidas olukorda parandada. Ma ei ole inimene, kellel on elus palju eeskujusid olnud, kuid loetletud omadused on sellised, milleni võiks ühel päeval ka ise küündida.

„Unista!tud“

Lavastus „Unista!tud“ esietendus 4. veebruaril 2013 Ugala Teatri väikeses saalis. See valmis grupitööna, mida juhendas, suunas ning lõpuks lavastas Marika Palm. Peale enamuse 9. lennust (mina, Imre Õunapuu, Maaja Hallik, Kristian Põldma, Klaudia Tiitsmaa, Rait Õunapuu, Vallo Kirs, Jaanus Tepomees, Adeele Sepp, Hendrik Vissel) osales lavastusprotsessis ka Evelyn Uisk koreograafina (lavastuses olevad tantsud olid tema koreograafi diplomitöö).

Algselt pidi eelnimetatud seltskonnaga Margus Kasterpalu käe all valmima lavastus „Kolm öde ja seitse venda“ (A. Tšehhovi ja A. Kivi ainetel), kuid ajapuudusel see plaan ei õnnestunud. Üheteistkümmel inimesel meie kursusest ning lisaks ka Evelyn Uisul oli vaja aga ära teha diplomitöö. Nii me otsustasime ise midagi välja mõelda ja valmis teha. Kuna meie kursus on omaette tegelenud juba varem unistuste teemaga, siis otsustasime seda teemat jätkata. Materjali loomisel alustasime vestlusringidega ning sellele lisaks kirjutasime mitmeid esseesid, millest kasvasid välja erinevad etüüdid ning monoloogid. Võtsime ette kõik kirjutised ning püüdsime luua selles käsitletud unistuse teemadel etüüde. Lisaks arendasime ka esseesid tekstiliselt edasi, ning selle tulemusks olid lavastuses kõlanud monoloogid. Tekstide kohendamisel aitasid meid ka Silvia Soro ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias esimest aastat dramaturgiks õppiv Laura Kalle.

See lavastus oli väga erinev kõigest muust, mida kooli jooksul teinud olen. Seda eriti just töö protsessi mõttes. Kui alustasime, siis ei olnud meil mitte midagi. Isegi teemat ei olnud alguses, aga ühisloominguna valmis siiski lavastus, mida oli laval väga tore mängida ning mille prooviprotsessi kohta leidub mul vaid häid sõnu.

Antud lavastuse valmimise protsessis ei tundunudki olevat ühtegi komistuskivi või raskust, sest kõik käis nii lihtsalt ning mänguliselt. Pigem ületasime grupina teatud raskusi. Algusest peale on meie kursus püüelnud ühtsuse poole, kuid see ei ole kuidagi õnnestuda tahtnud. Alati on õhus olnud minisuguseid pingeid. Asi ei ole olnud selles, et oleksime tülitsevad või halvasti

läbi saanud, aga lihtsalt on üksteise mõistmine meie kursusel kuidagi pärsitud olnud. Kui hakkasime oma unistusi kursusega jagama, siis juhendusime sellest, et valesid unistusi pole olemas ehk teise grupiliikme unistust ei saa kritiseerida ega vaidlustada. See andis julguse ka selliseid unistusi jagada, mida vastasel juhul kindlasti teinud poleks. Näiteks tuli välja, et unistused võivad ka kurjad olla või et ka sarkastilisemad meist võivad unistada väga naiivsetest asjadest. Grupis tekkis märkamatult õhkkond ja usaldus, mida oleme kursusega kogu kooli aja otsinud. Kõike, mida tegime, tegime suure rõõmu ja õhinaga, mis loodetavasti ka saalis vaatejateni jõudis.

Kui nüüd püüda leida selle lavastuse puhul, mis on see, mida õppisin, siis ühtegi põhjanevat avastust ma näitlejana ei teinud. Pigem õppisin inimesena. Õppisin paremini tundma neid kümmet inimest, kellega koos olen viimase nelja aasta jooksul rohkem aega veetnud, kui mistahes teise inimesega. Õppisin paremini tundma ka neid inimesi, keda saan oma sõbraks nimetada, sest unistused ei ole just igapäevane jututeema. Ka avastasin uuesti inimesi, kellega siiani ühist keelt leida polnud õnnestunud. Minu kui inimese jaoks on see väga oluline.

„Elad muudkui ja ei pane tähelegi, kuidas teise ilma satud“

Harrastusteatri Tartu Üliõpilasteater (edaspidi TÛT) lavastus „Elad muudkui ja ei pane tähelegi, kuidas teise ilma satud“ esietendus Tartu Uue Teatri saalis 28. märtsil 2013 ning selle lavastas Kalev Kudu. See on vene kirjaniku P. Prjažko näidendi "Trusõ" (tõlk. - 'alukad') järgi valminud lavastus, milles mina mängisin peategelast Niinat. Ülejäänud näitlejad olid TÛTi liikmed (Indrek Tulp, Peeter Novoseltsev (Vilde Teater), Peeter Piiri, Elli-Maria Mäesalu, Kristin Uusna, Kristi Simenson, Marjaliisa Palu, Kauri Kaljuste).

Minu esimene ja tõsisem kokkupuude teatriga toimus just TÛTi liikmena, kuna mul õnnestus liikmeks oleku ajal väga paljudes lavastustes kaasa teha. Seal kasvas armastus teatri vastu ning sealt idanes ka idee, et võiks proovida sisse saada Viljandi Kultuuriakadeemiasse näitlejaõppesse. Õigemini tulin katsetele selleks, et viimast korda proovida (olin siis juba 25 aastane), et hiljem elus ei tekiks hinges kripeldust proovimata võimaluse pärast, nii et realselt ei arvanud ma kuni lõpuni, et on üldse võimalik, et mind vastu võetakse. Juhtus aga nii, et sain sisse ja nüüdseks olen neli aastat teatrit õppinud. Ja kui Kalev Kudu tegi pakkumise taas TÛTi lavastuses kaasa teha, ei suutnud ma sellele ei õelda. Põhjusi oli mitmeid. Esiteks muidugi see, et mulle pakuti lavastuses peaosatähtsust ning kuna diplomilavastustes olen mänginud kõrvalrolle, siis tahtsin ennast proovile panna. Lisaks tahtsin teada, kuidas oleks nüüd, kus teatrist on saanud minu elus väga suur osa, uuesti olla keskkonnas, kust see alguse sai. Ainuke asi, mis selle pakkumise juures pikemalt mõtlema pani, oli see, et see roll nõudis ka füüsilist alastust laval.

Kohe proovide alguses sai selgeks, et minu suhtumine teatrisse ja selle tegemisse on väga palju muutunud. Kui harrastusteatrist võetakse osa peamiselt sellepärast, et on koos tore olla ja teatrit teha, siis selles suhtes oli minu fookus nüüd sisulisem. Olin ka palju iseseisvam. Kalev Kudu lavastajana keskendub pigem tervikpildile, temporütmidele ning visuaalsele poolele, kui sellele, kuidas näitlejat rolli loomisel aidata. Olin juba harjunud sellega, et lugemisproovides räägitakse läbi tegelaste liinid, suhted ja sündmused. Kudu rääkis küll pikalt, mis on lavastuse

põhiidee ning arutasime, mis on erinevate tegelaste roll tervikus, kuid näiteks sellel, mis on rolli iseloomomadused, proovis ei peatunud. Ka kirjeldas ta, kuidas ühte või teist stseeni pildiliselt ette kujutab ning mida ja kuidas mingi tegelane mingis stseenis midagi teeb, kuid sisemist rollijoonist või rolli arengut ta ei puudutanud. Nägin selles võimalust end proovile panna ning lahendused ise leida.

Siin põrkusin mitmete raskustega. Näidend on üles ehitatud nii, et alguses ei olegi aru saada, kes on peategelane, sest Niina ilmub lavale episoodiliselt ning aega publikult tegelast tutvustada enne finaali on väga vähe. Enamus stseene tutvustavad olukorda, mis on juba pikemat aega kestnud ning vaikselt süvenevad, kuni Niina murdumiseni. Niina on teda ümbritsevatest tegelastest võõrandunud ning heidikuks muutunud. Inimliku suhtluse puudumist hakkab ta kompenseerima, kogudes aluspükse, mis tema sõpruskonna moodustavad. Ta põgeneb ebameeldivast reaalsusest omaloodud fantaasiasse, kus tema aluspüksid on tema parimad sõbrad. Selline tegevus suurendab kogukonna võõristust Niina suhtes veelgi ning see kasvab otsese vägivallani. Lõpuks saabuvad posti teel viimase raha eest tellitud „kõige ilusamad aluspüksid“, milles Niina näeb jumala märki ning hakkab ennast kellekski märtrilaadseks pidama.

Prooviprotsessis tegin paar tähtsat vaelearestust. Niinal on päris palju monolooge, millest enamus ja tähtsamad on lavastuse lõpus ja nendega töötas lavastaja minuga päris palju individuaalselt. Vähem tähelepanu sai aga ülejäänud osa, mis aga rolliloomes seisukohalt samuti tähtsad on. Selles mõttes käis rolli kujundamine hoopis tagurpidi. Ma teadsin, kuhu Niina lavastuse lõpuks välja jõuab ning nüüd tuli välja nuputada see, kust ta lavastuse alguses alustab. Kuna seda viimast tegin täiesti iseseisvalt, sest lavastajalt ma suuniseid ja märkusi ei saanud, siis ei ole ma kindel, kui palju minu peas loodud rollist publikuni jõuab. Olen koolis lavastusi tehes harjunud, et lavastaja on teatud mõttes justkui peegel, millest näitleja teada saab, kas see, mis ta teeb, töötab või mitte. Antud juhul aga see nii ei olnud. Lisaks olen jõudnud harjuda mitmeid kordi suurema proovide hulga ja intensiivsusega. Seepärast saabus esietendus kuidagi väga äkki ja kindlus minu poolt loodud rollis jäi saavutamata. Esietendus saabus äkki ka selle tõttu, et lavaproove (millest osa olid tehnilised), saime hakata tegema alles esietenduseeelsel päeval. Tuli ülikiirelt kohaneda ning ma ei ole sada protsenti kindel, kas sellega ikka hakkama sain.

Üks suur eneseületus selle lavastuse raames oli muidugi ka füüsiline alastus laval. Enne proovide algust ei osanud lavastaja ise ka öelda, kui alasti ma laval olema peaksin, nii et sellevõrra kergem oli ka rolliga nõustuda. Mida lähemale jõudis aga see aeg, kus pidi ära tegema, mis lubatud, seda rohkem jõudis justkui kohale, et mida tegema pean. Tekkis isegi kahtlus, et kas ikka suudan seda teha. Aga kuna minu jaoks oli alastus põhjendatud ning isegi vajalik, siis ei olnud enam võimalik taganeda. Niina võtab ennast alasti, et panna jalga need posti teel saabunud „kõige ilusamad aluspüksid“, mis tema jaoks muutuvad justkui kaitsekilbiks. Minu jaoks oli kaks võimalust – kas kõik või mitte midagi. Niisiis kõik. Lisaks tekitas iseendas ka huvi, et kas saan hakkama. Ka on mu diplomiroolid väga turvalised olnud, mis tekitas huvi väikese hulluse järele ning millal veel katsetada, kui mitte üliõpilasena.

Laval rollis olles ei olnudki asi aga nii hull, kui kartsin. Mind juhtis roll ning rolli loogika ei jätnud ruumi kõrvalistele emotsioonidele nagu näiteks piinlikkus. Huvitaval kombel muutis see kogemus mind mingil määral. Kui varem muretsesin väga paljude asjade pärast laval, siis pärast täielikku alastiolekut laval see natuke muutud. Arvan, et see oli minu jaoks siiski väga äärmuslik ja võib isegi öelda piirsituatsioon, mis muutis teatud probleemid ja ebakindlused tähtsusetuks. Tunnen, et olen muutunud pärast seda kogemust laval ka enesekindlamaks ning lahti saanud ka mingisugusest oma kehapildiga seotud kohmetusest.

Lisaks kõigele muule, valmistas selles lavastuses kaasategemine mind ka vaimselt paremini kooli lõpetamiseks ette. Kool on nelja viimase aasta jooksul enda alla võtnud suure osa minu elust ning mõni kuu tagasi ei kujutanud ma veel reaalselt ette olukorda, kus kool läbi on. Ka aitas see kogemus näha maailma vähe suuremalt. Kuna enamuse diplomilavastusi (ning ka muid koolitöid) on seotud Viljandi ja Ugala Teatriga, siis hakkas silmaring selles suhtes ahenema. Sattudes korraga aga hoopis teise keskkonda, mõistsin, et üks etapp elus hakkab lõppema ning et olen valmis, et astuda järgmisse.

„Arioso“

Käesoleva lõputöö esitamise ajaks ei ole veel Taago Tubina poolt lavastatava „Arioso“ (näidendi autor Martin Algus) esietendust toimunud (esietendus loetud päevad pärast esitamise tähtaega), kuid prooviprotsessil peatuksin ma siiski. Trupis on 9. lennu tudengitest peale minu veel Imre Õunapuu, Maaja Hallik, Kristian Põldma, Hendrik Vissel ning Jaanus Tepomees. Lisaks osalevad veel Ugala Teatri näitlejad Luule Komissarov ning Arvo Raimo.

Esimeses lugemisproovis, kui saime teada, kes keda mängima hakkab, selgus, et mina mängin Pesunaist, kes on jälle teenijanna. Tekkis koheselt paralleel Varia tegelaskujuga („Idioot“) ja selles suhtes olin alguses natuke pettunud, et jälle sama tüüpi tegelast mängima hakkab. Mida kaugemale aga proovidega jõudsim, seda rohkem sai selgeks, et need kaks tegelast on siiski väga erinevad ning pettumus hajus.

Prooviperiood on olnud üks õpetlikumaid. Ma ei tea, kas Taago Tubin on olnud teadlikult pedagoogiline või nii ta tavaliselt töötabki. Nimelt kohe alguses, kui lõppesid lugemisproovid ning laua tagant püsti tõusime ja liikuma hakkasime, hakkas ta neilt, kes mingis stseenis ei osalenud ning seda pealt vaatasid, kommentaare ja soovitusi küsima. Varem ei ole ükski lavastaja, kellega mul on olnud võimalus töötada niipalju meie, üliõpilaste arvamuse ja ettepanekutega arvestanud. Kui ettepanek sobivaks osutus, siis see ka kohe ära prooviti. Kui aga mõni ettepanek oli lavastaja mõttekäiguga vastuolus, siis ta seletas väga põhjalikult ära ka põhjuse. Selline töömeetod on meid kõiki julgustanud rohkem oma arvamust avaldama ning lahendusi välja pakkuma.

Üllatav oli ka see, kui ruttu me lugemisproovidest edasi läksime ning kui ruttu hakkasid misantstseenid välja kujunema. Ka on Tubin väga täpne detailides, ning see on nõudnud ka näitlejatelt väga suurt täpsust ning kontsentratsiooni proovides.

Kui olime jõudnud proovidega juba Koidu seltsimajja, kus lavastus ka ettekandmisele tuleb, liitus ühel hetkel ka Oleg Titov liikumisjuhina. Tema ettepanekud, ideed ja märkused on olnud väga huvitavad ja asjakohased ning ka lihtsad, nii et tihtipeale, kui ta on minu tegevust kommenteerinud, on tekkinud piinlikkus, et kuidas ma küll ise nende asjade peale pole tulnud, millele ta tähelepanu juhib.

Pesunaise rolli juures on mulle aga kõige rohkem peavalu valmistanud tempo ja sisemise intensiivsuse vahelise tasakaalu leidmine. Mul on kaks stseeni, kus Pesunaine tuleb ja kukub vatrama ja tegutsema. Pesunaise sisemine intensiivsus on väga kõrge ja ka tempo, millega räägib. Ka tasakaalustab ta oma energilisusega üldiselt palju rahulikumat tegelasteansamblit. Kuna sisemine intensiivsus on kõrge, siis on see algusest peale kiskunud automaatselt ka kogu stseeni tempo väga kõrgeks. Alguses oli tempo isegi nii kõrge, et mina näitlejana ei jõudnud oma tegelase tempole järgi. Alguses tegi see raskeks näiteks lavastaja märkuste realiseerimise, kuna tegelane ei jätnud mulle, näitlejale aega mõelda. Ka oli teksti tempo liiga kõrge, et vaataja toimuvale järgi jõuaks, ning ka diktisoneerimisega tekkisid raskused. Kui võtsin aga tempot vähemaks, kippus ka sisemine intensiivsus koos sellega vähenema. Siiamaani on õige tasakaal leidmata. Kord kipun kalduma ühe ja kord jälle teise äärmuse poole.

Pesunaine on ka esimene otseselt koomilisemat laadi tegelane, keda diplomilavastuste raames olen mänginud. Ootan juba etendusi, et kontrollida, kuidas koomika mängimine mul välja tuleb. Arvan, et see selgub aga alles publiku olemasolul, sest kuigi proovides reageeritakse ka, siis arvan, et värske vaataja pilgule ei pruugi see, mis proovis naerupahvakaid tekitab, üldse nalja teha ning ka vastupidi.

KOKKUVÕTE

Põhiosa käesolevast tööst on analüüs sellest, mis näitlejana õppinud olen. Tegelikult ei seisne aga kõige tähtsam õpitust üldse näitlemises. Muidugi tulin kooli õppima sooviga saada „heaks näitlejaks“, kuid ma usun, et lahkun siit hoopis parema inimesena (muigugi ei väida ma, et nüüd olengi „hea inimene“ valmis).

Kui teisel õppeaastal pärast suve kooli naasesime, alustasime Kalju Komissaroviga erialatunde, mille peamine teema oli inimlikkus ning inimeseks olemine. Need tunnid avasin mulle uue maailma, mis loodetavasti ei ammenda ennast minu jaoks kunagi. Ma ei ütleks, et ma olin enne näiteks ebainimlik, kuid ma ei olnud lihtsalt kunagi neil teemadel nii põhjalikult peatunud. Oli olemas teatud intuiitiivne arusaam nendest mõistetest ja nende tähendusest, kuid sügavam sisu puudus. Muidugi ei olnud inimlikkus ja inimeseks olemine ainukene teema, vaid näide väga paljude hulgast.

Lisaks tooksin välja Valle-Sten Maist filosoofia loengud, mis jällegi avasid minu jaoks uue maailma. Alguses oli väga raske end läbi närida tekstidest, mille mõte mõnel juhul end mulle ei ilmutanudki, kuid mida aega edasi, seda rohkem hakkasin mõistma ning seda huvitavamaks läks. Ja väga suur osa loetust ja õpitust, puudutas jällegi sama teemat ehk inimeseks olemist.

Nendest kahest õppeainest hakkas minu jaoks hargnema hoopis teistsugune viis, kuidas suhestada iseendasse ning keskkonda milles eksisteerin. Küll õppisin ka teistes õppeainetes, kuid toon välja siiski need kõige tähtsamad. Kui ma selle peatüki alguses kirjutasin, et olen nüüd parem inimene, siis see ei seisne minu jaoks mingis kindlas uues teadmises või oskuses vaid pigem selles, mis küsimusi ma iseennast ja maailma jälgides ning uurides esitan. Veel tähtsam on tegelikult veel see, et ma neid esitan. Minu jaoks on kirjeldamatu tähtsus selles, et iseenda ja ühiskonna analüüsimine, mingisuguste mustrite nägemine on muutunud loomulikuks

ning iseeneslikuks tegevuseks. Kui piltlikult kirjeldada vahet Katrinis kes kooli sisse astus ja kes praegu lõpetab, siis toonane Katrin käis maailmas ringi pilk maas, niiet vaateväljas oli teest meetrike-paar. Nüüd olen õppinud, et hoopis huvitavam on maailm, mida näen, kui pilk kõrgemale tõsta. Siis on paremini näha ka see, kuhu teel olen.

Kui vaadata ringi, siis on võimalik näha päris palju inimesi, kes ei kipu peatuma ja küsima enda käest, et millega ma õieti tegelen ja miks; kes olen, kust tulen ning kuhupoole teel olen; millist potentsiaali kannab endas inimeseks olemine ning samuti milliseid kohustusi. Neid küsimusi on muidugi kordades rohkem. Sooviksin lõpetada selle analüüsi aga mõttega, mis mul paar aastat tagasi pähe turgatas. Nimelt usun ma, et kui kui oleks võimalik, et kõik eestlased läbiksid teatrikooli ja õpiksid nägema oma kinganinadest väheke kaugemale, elaksime arvatavasti kordades tervemas ühiskonnas. Selles suhtes võiks sõjaväekohustuse vabalt Inimeseks-olemise-õppega asendada.

LISA 1 Diplomilavastuste loend

„NULLPUNKT“

Tekst: Margus Karu, Jaanika Juhanson (TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia) & trupp

Lavastaja: Jaanika Juhanson

Visuaal: Taavi „Miisu“ Varm (Varmstudio)

Valgus: Priidu Adlas (Tallinna Linnateater)

Muusika ja heli: trupp & Tarmo Kesküll

Kostüümid: Lea Ojam (TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia) ja Rakvere Teatri kostüümiladu

Lavastusdramaturg: Anne-Ly Sova

Osades: TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia 9. lennu tudengid Maaja Hallik, Saara Kadak, Katrin Kalma, Vallo Kirs, Kristian Põldma, Jaanus Tepomees ja Imre Õunapuu ning Silja Miks ja Rauno Kaibiainen (külalisena)

Minu rollid: Marileen, Jansa, Kairi.

„INETU“

Muusika: George Stiles

Libreto ja laulusõnad: Anthony Drewe

Tõlkija: Kirke Kangro

Lavastaja: Kalju Komissarov

Kunstnik: Krista Tool

Muusikajuht: Peeter Konovalov

Liikumisjuht: Oleg Titov

Osades: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia teatrikunsti 9. ja 10. lennu üliõpilased ja ansambel.

Minu rollid: Tibu, Miisu

„PULM“

Lavastajad, kunstnikud: Adeele Sepp ja Marika Palm

Autor, dramaturg: Kaur Riismaa (EMTA Lavakunstikooli 26. lend)

Pulmakõnede autorid: Urmas Vadi, Jim Ashilevi, Maria Lee Liivak

Osades: Rita Raave, Merilin Kirbits, Allan Kress, Katrin Kalma, Jaanus Tepomees, Rait Õunapuu, Imre Õunapuu, Hendrik Vissel ja Liisu Krass.

Helide looja: Kaarel Kuusk

Lavastuskorraldaja: Gerda Sülla

Kujundaja: Terina Tikka

Produtsent: Elo-Liis Parmas

Minu roll: Emma Vanker

MONOLAVASTUS

Lavastus pealkiri: "Kollaaž"

Lavastaja ja ettekandja: Katrin Kalma

Autorid: A. H. Tammsaare, M. Under, D. Kareva, K. Kalma (K. Lepiku ainetel), J. Tätte, Merca, A. Kitzberg, A. Alliksaar, F. Tuglas, inBoil

juhendaja: Kalju Komissarov

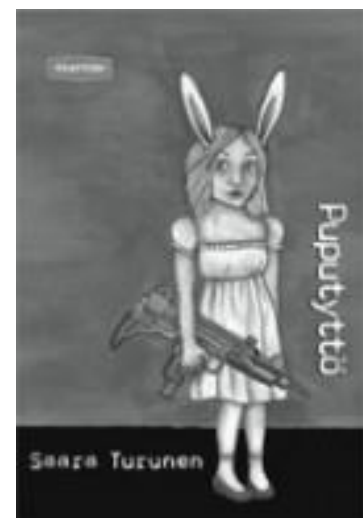
„JÄNKUTÜDRUK“

Stsenarist, lavastaja ja muusikaline kujundaja: Taago Tubin.

Helirežissöör: Külli Tüli.

Tõlkija: Kalev Kalkun

Osades TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia etenduskunstide osakonna teatrikunsti 9. lennu tudengid:

Minu rollid: Õde, Mõttekas Naine

„IDIOOT“

Lavastaja: Vallo Kirs

Dramaturg: Tõnis Parksepp

Muusikaline kujundus: Tanel Kadalipp

Kunstnik: Jaanus Laagriküll

Valguskunstnik: Villu Konrad

Osades: Siim Maaten, Kristian Põldma,

Klaudia Tiitsmaa, Katrin Kalma, Rait

Õunapuu, Marika Palm ning Adeele Sepp ning Ugala Teatri näitlejad Tarvo Vridolin, Andres Tabun ja Vilma Luik.

Minu roll: Varia

„UNISTA!TUD“

Lavastaja: Marika Palm (TÜ VKA teatrikunsti 9. lennu üliõpilane)

Koreograaf: Evelyn Uisk (TÜ VKA tantsukunsti üliõpilane)

Kunstnikud: Gerda Sülla ja An-Liis Amur (TÜ VKA visuaaltehnoloogia eriala üliõpilased)

Valguskunstnik: Märt Sell (TÜ VKA visuaaltehnoloogia eriala üliõpilased)

Osades: Maaja Hallik, Katrin Kalma, Vallo Kirs, Kristjan Põldma, Adeele Sepp, Jaanus Tepomees, Klaudia Tiitsmaa, Hendrik Vissel, Imre Õunapuu, Rait Õunapuu

Minu roll: Katrin

„ELAD MUUDKUI JA EI PANE TÄHELEGI, KUIDAS TEISE ILMA SATUD“

Lavastaja ja muusikaline
kujundaja Kalev Kudu.

Autor: Pavel Prjaško

Tõlkija: Aare Pilv

Kunstnik: Kiwa.

Helilooja: Ahti Bachblum.

Liikumine: Ave Loit.

Osalejad: Katrin Kalma,

Indrek Tulp, Peeter

Novoseltsev (Vilde Teater),

Peeter Piiri, Elli-Maria

Mäesalu, Kristin Uusna, Kristi Simenson, Marjaliisa Palu, Kauri Kaljuste

Minu roll: Niina

„ARIOSO“

Lavastaja: Taago Tubin

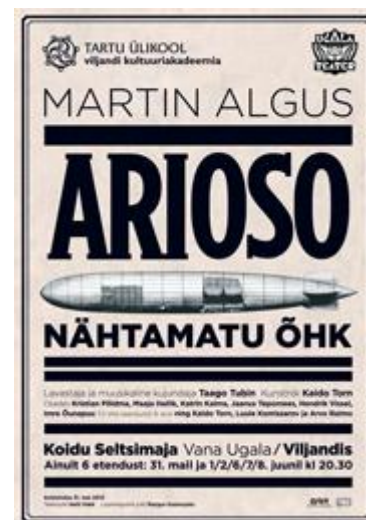
Kunstnik: Kaido Torn (TÜ VKA teatrikunsti
visuaaltehnoloogia 7. lend)

Muusikaline kujundaja: Taago Tubin

Valguskunstnik: Villu Konrad (külalisena)

Osades: Maaja Hallik, Katrin Kalma, Kristian Põldma, Jaanus
Tepomees, Hendrik Vissel, Imre Õunapuu (TÜ VKA
teatrikunsti 9. lend)

ning Kaido Torn (TÜ VKA teatrikunsti visuaaltehnoloogia 7.
lend), Luule Komissarov ja Arvo Raimo.

Minu roll: Pesunaine (Jekaterina Palla)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ **Katrin Kalma** _____
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: _____ **17.06.1984** _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“**Minu elu kunstis: praktiline**
lõputöö“ _____
_____
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ **Kalju Komissarov** _____,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **27.05.2013**